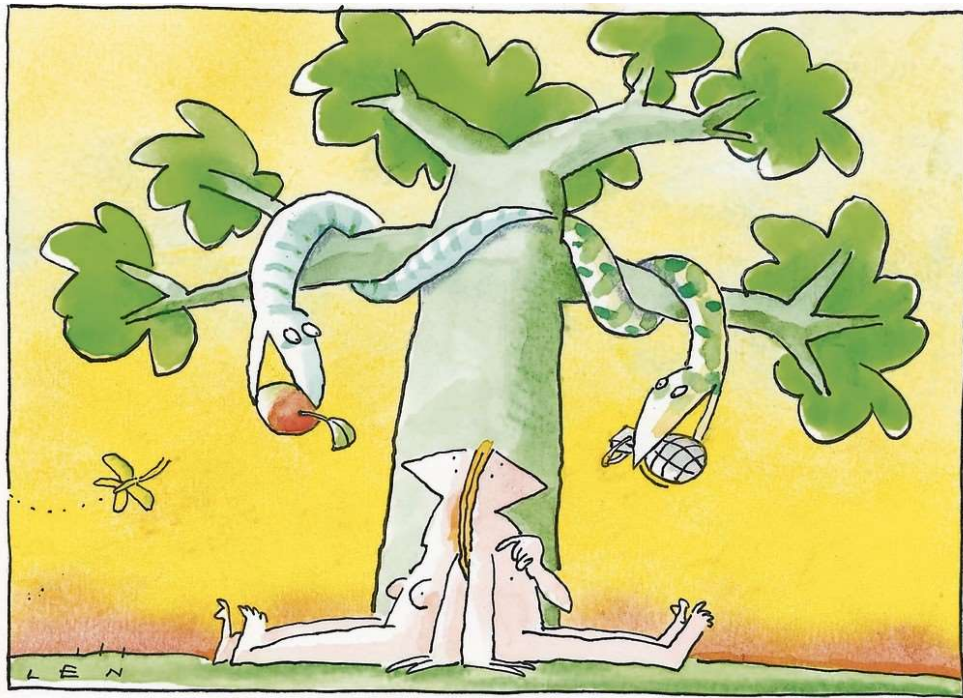

INTERVIEW PACIFISME

Fries Dagblad 4 oktober 2024

Kerk en Vrede wil al 100 jaar het evangelie losslaan van de oorlogspraktijk

interview pacifisme
Jan Auke Brink

Het voelt misschien als een luxepositie; vanuit het veilige Nederland strijden tegen oorlog en geweld. Maar zo ziet Bram Grandia dat zeker niet. De weg van de christenpacifist is een pijnlijke weg, ervaart hij. „Ik zie de voorbeelden van geweld die wel zinvol lijken. Maar toch moet ik zeggen: dit mag niet.”

Bram Grandia

Illustratie: uit besproken boek

Bram Grandia is oud-voorzitter van de pacifistische beweging Kerk en Vrede. Hij neemt principiële stelling tegen iedere vorm van oorlog of gewelddadig ingrijpen. „Wij geloven als mensheid heilig in de kracht van het geweld. Maar als je ziet wat het veroorzaakt... Ik ben betrokken bij een christelijke familie in Bethlehem, op de Westelijke Jordaanoever. Het geweld daar werkt zó ontwrichtend...”

Grandia valt even stil. Israël is een moeilijk onderwerp. Zijn dochter Mirjam werkt als militaire attaché in Tel Aviv voor het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken. „We hebben goed contact, maar we spreken weinig over de oorlog daar. We verkeren in verschillende posities. De

werkelijkheid daar is zó cynisch. Amerika zegt aan de ene kant wel dat de Israëlsche regering moet stoppen met het geweld, maar tegelijkertijd blijft het wapens leveren. Dan stopt de strijd natuurlijk nooit.”

Jubileum

We spreken elkaar omdat Kerk en Vrede honderd jaar bestaat. Dat wordt zaterdag gevierd in Utrecht. Grandia is naast oud-voorzitter (1984-1988) ook kenner van de historie van de beweging. Hij is onder meer medeauteur van de jubileumbundel *Pacifisme in tijden van oorlog*, die deze zaterdag wordt gepresenteerd.

Op mijn verzoek heeft hij zich verdiept in Friese aspecten uit de honderdjarige geschiedenis. Als ik binnenkom, blijkt hij verzamelaar van werken uit de geschiedenis van de beweging; de eettafel ligt bezaaid met brochures. Als eerste pakt Grandia *De boosaardige geesten in het luchtruim*, als preek uitgesproken op 6 maart 1936 in de Grote Kerk te Dokkum door de hervormde predikant Jozef Cohen. „Dit is een evangelieprediking die hij hield naar aanleiding van luchtbeschermingsoefeningen door het Nederlandse leger. Voor zijn opvattingen was toen veel interesse. Kijk maar: deze uitgave is het vijfde duizendtal dat gedrukt is.

Laat dat eens inzinken: er zijn duizenden exemplaren van deze preek verkocht. Kom daar nu nog maar eens om.”

Fedde Schurer

Het illustreert de periode waarin Kerk en Vrede ontstond, tussen de twee wereldoorlogen. In 1924 werd de organisatie opgericht. De Eerste Wereldoorlog was al een aantal jaren afgelopen, maar de verschrikkingen stonden sommigen nog op het netvlies gebrand. Niet eerder was er zo'n allesverschroeiende oorlog geweest. En dat was nog maar het begin, vreesden de christenpacifisten. Met moderne wapens zouden de gevolgen van de strijd alleen maar erger worden.

Het was tegelijkertijd ook een periode waarin je niet lichtvaardig pacifist werd, benadrukt Grandia. In 1930 werd Kerk en Vrede-lid Fedde Schurer (later bekend als dichter, journalist en politicus voor CDU en PvdA) ontslagen als onderwijzer aan de christelijke school in Lemmer. Hij weigerde een verklaring te ondertekenen waarin hij beloofde in zijn onderwijs niets te laten blijken van zijn pacifistische overtuigingen. En dominee Cohen uit Dokkum heeft vanwege zijn antimilitaristische prediking voor de Tweede Wereldoorlog enkele weken vastgezeten in Leeuwarden. Tijdens de oorlog is hij vanwege zijn prediking door de Duitsers opgepakt en in Dachau vermoord. Grandia: „Pacifist zijn is zeker niet hetzelfde als niets doen en lijdzaam toezien.”

Ook uit de kerken zelf kwam verzet tegen de christenpacifistische beweging. Kerkenraden weigerden in de jaren dertig bijvoorbeeld bijeenkomsten van Kerk en Vrede. Zo mocht in Leeuwarden eind 1932 van de kerkvoogdij van de Hervormde Kerk geen Kerstgetuigenisbijeenkomst van Kerk en Vrede plaatsvinden. „En Fedde Schurer en zijn vrouw zijn uiteindelijk geëxcommuniceerd door de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk, zoals de

gereformeerde synode in 1936 alle pacifisten de toegang tot het avondmaal heeft ontzegd. Ik heb dat synodebesluit in de jaren tachtig aangevochten, toen ik voorzitter van Kerk en Vrede was. In 1988 is dat uiteindelijk herroepen.”

Rechtvaardige oorlog

Grandia schreef in het jubileumboek dat zaterdag verschijnt een hoofdstuk over de remonstrantse hoogleraar dogmatiek Gerrit Jan Heering, de eerste voorzitter van Kerk en Vrede. „Hij zei: het is nooit de taak van de kerk om wapens te zegenen, om de oorlog te rechtvaardigen.” Het is een principieel standpunt, waar Grandia zich goed in kan vinden. „Heering zegt ook: wij zijn meer dan pacifisten. Het gaat om Gods eer. Zo sta ik er ook in. Ik wil vooral de kerk behoeden voor het rechtvaardigen van wapengekletter. Waar hoor je dat nou nog? Alleen paus Franciscus zegt dat er geen rechtvaardige oorlog mogelijk is. Binnen de Protestantse Kerk ontbreekt dat geluid volkomen.”

Voor Grandia leert het evangelie dat je haat buiten de deur moet houden. „Ik geloof heilig dat Christus een nieuwe weg wees. Hij leerde: je zult je vijanden liefhebben en voor ze bidden. Er wordt dan altijd gezegd dat Hij het niet over de grote wereldpolitiek had, maar daar ben ik helemaal niet van overtuigd.”

Interventie

Dat oorlogsgeweld nooit meer een oplossing mag zijn, daarvan is Grandia zeker. „Noem eens een geslaagde oorlog in deze eeuw. Afghanistan? Libië? Irak? Deze aanvalsoorlogen hebben de grootste rotzooi achtergelaten: kapotte landen, vluchtelingenstromen. Uiteindelijk ontstond IS als gevolg van de oorlog tegen Irak. En ja, die moordpartij op de Jezidi's was verschrikkelijk en dat schreeuwde om interventie. Maar hoe doe je dat als internationale gemeenschap?”

Grandia heeft daar zelf geen antwoord op; hij ziet in de wereld geen organisatie die bij machte is in zo'n geval in te grijpen. Ter illustratie vertelt hij over een juf, die hij eens op het schoolplein twee vechtende kinderen uit elkaar zag halen. „Ze pakte ze in de nek en tilde ze zó op.” Hij spreidt zijn armen alsof hij in beide handen een kleuter omhooghoudt. „Voor mij is die juffrouw een symbool van Christus, die met inzet van Zijn eigen lichaam vrede sticht tussen Israël en de volkeren. Ik mis vandaag in de internationale politiek zo'n juffrouw. De Verenigde Naties zou het moeten zijn, maar heeft de macht niet.”

Het frustreert, omdat hij ziet dat er geen einde aan de geweldcyclus komt. Maar uiteindelijk is dat ook geen probleem dat hij hoeft op te lossen. De kerk is door Christus geroepen om vrede te stichten, stelt Grandia. „Die roeping moeten we serieus nemen. Dat was en is de roep waar Kerk en Vrede nu al honderd jaar gehoor aan probeert te geven. Heering en zijn 'medestrijder' dominee Buskes noemden dat 'het evangelie losslaan van de oorlogsidee en de oorlogspraktijk'. Dat zie ik ook als mijn missie.”